

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

Кафедра філософії природничих факультетів

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор

« ____ » _____ 201_ року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ

(ОНТОЛОГІЯ ТА ГНОСЕОЛОГІЯ)»

8.02030101 – «Філософія»

Філософський факультет

2015 – 2018

Робоча програма «Актуальні проблеми сучасної філософії (онтологія та гносеологія)» для студентів за напрямом підготовки 8.02030101 – «Філософія».

«__» _____, 201__–__ р.

Розробник:

Райхерт К. В., кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії природничих факультетів.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри філософії природничих факультетів.

Протокол від «__» _____ 201__ року № _____

Завідувач кафедри філософії природничих факультетів

_____ (_____)

«__» _____ 201__ року

Схвалена навчально-методичною комісією філософського факультету за напрямом підготовки 8.02030101 – «Філософія».

Протокол від «__» _____ 201__ року № _____

«__» _____ 201__ року Голова _____ (_____)

© Райхерт К. В., 2015

© Кафедра філософії природничих факультетів ОНУ ім. І.І. Мечникова, 2015

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Кількість кредитів – 6	Галузь знань 0203 – «Гуманітарні науки» Напрямок підготовки: 8.02030101 – «Філософія»	Нормативна	
Модулів – 3	Спеціальність (професійне спрямування): 8.02030101 – «Філософія»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		1-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання: немає		Семестр	
Загальна кількість годин – 180 годин.		2-й	2-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 години. самостійної роботи студента - 8	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	36 год.	18 год.
		Практичні, семінарські	
		24 год.	0 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		120 год.	162 год.
		ІНДЗ: немає	
		Вид контролю: екзамен	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:
 для денної форми навчання – 0,5
 для заочної форми навчання – 0,1

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Цілі та завдання вивчення курсу:

- ознайомлення з сучасними дослідженнями в сферах онтології та гносеології;

- формування цілісної комплексної характеристики проблем сучасних онтології та гносеології.

Студент має знати:

- комплекс проблем сучасних онтології та гносеології;

- основні сучасні напрямки онтології та гносеології;

- структуру сучасного онтологічного та гносеологічного знання, його теоретико-концептуальну базу та категоріальний апарат;

- основні ідеї, пов'язані з філософським осмисленням буття, пізнання та знання.

Студент має вміти:

- чітко визначати та характеризувати сучасні проблеми онтології та гносеології;

- продукувати нові ідеї в сфері онтології та гносеології та способи їх втілення у життя.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Онтологія.

Тема 1. Вступ до онтології.

Онтологія – філософська дисципліна, в рамках якої досліджується буття та різноманітні його прояви (сущє, сутність, субстанція, існування, суттєвість, буттєвість, становлення, річ, властивість, відношення, зв'язок, предмет, об'єкт, суб'єкт, природа, реальність, дійсність, матерія, рух, зміна, розвиток, час, простір, структура, система, ціле, частина, універсалія, партикулярія тощо).

Основні розділи онтології:

1) *метаонтологія*, чи онтологія онтології, досліджує онтологію, виходячи з онтологічних питань «Як можлива онтологія?» «Яка природа онтології?» «Яка сутність онтології?» «Яка структура онтології?» тощо;

2) *онтологія* (теорія буття), власне, досліджує буття та різноманітні його прояви, виходячи з питань «Що таке існування?» «Що є річ?» «За якими категоріями, якщо вони є, можна класифікувати речі, що існують?» «У чому сенс існування речей?» «Які можуть бути стани буття речей?» тощо. Можна виокремити такі види онтології: 1) формальні, дескриптивні та формалізовані; 2) актуальні (дескриптивні) та модальні (прескриптивні, ревізійні) тощо;

3) *регіональні онтології*: онтологічна складова наук і теологій, процесуальні онтології, інтерфейс-онтології тощо.

Проблема розрізнення онтології та метафізики. Три можливі способи розв'язання проблеми: 1. Метафізика й онтологія – це одне й те саме, лише різні назви. 2. Онтологія – філософська дисципліна, яка історично приходить на зміну метафізиці. 3. Метафізика й онтологія – це різні філософські дисципліни: метафізика досліджує взагалі начала, засади, підстави, причини, чинники,

умови, передумови тощо, а онтологія – буття та форми його прояву.

Тема 2. Історія онтології як філософської дисципліни.

Дуже умовно історію онтології як філософської дисципліни можна поділити на три етапи.

Перший етап – розробка онтологічних понять і проблем у рамках філософії (особливо метафізики). Основні моменти етапу, на які треба звернути увагу: 1) вигадання слова та поняття «буття» давньогрецьким філософом Парменідом Елейським; 2) софістичний рух, який взяв під сумнів єдність буття; 3) теорія ідей Платона; 4) перша (мудрість, теологія, теологіка = метафізика) та друга (фізика) філософії Аристотеля; 5) фізика в філософських вченнях платоніків, стоїків, епікурейців; 6) натурфілософія: починаючи з автору цього слова Сенеки; 7) середньовічні теологія, метафізика та космологія.

Другий етап – дисциплінаризація онтології як окремого філософського розділу. Основні моменти: 1) у рамках так званої «Наукової революції XVI-XVIII століть» на філософському етапі постановка питання про метод і методологію (Р. Декарт, Ф. Бекон, Т. Гобс тощо); 2) вигадання слова та поняття «онтологія» Рудольфом Гокленіусом у 1613 році та популяризація його Йоганом Клаубергом, Г. В. Ляйбніцем і Й. К. Вольфом; 3) інституціоналізація філософії в рамках університетів і процесу диференціації наук і філософії у XIX столітті.

Третій етап – онтологія як філософська дисципліна. Основні моменти: 1) розробка різноманітних онтологічних концепцій (наприклад, онтологія Н. Гартмана, онтологія Р. Інгардена, фундаментальна онтологія М. Гайдеггера тощо); 2) створення метаонтології у зв'язку з вигаданням бінарної опозиції «метамова – мова-об'єкт» (Д. Гільберт, А. Тарські тощо), через що стає можливим логічний аналіз онтології та створення онтологій в інформатиці; 3) негативна онтологія (пост-онтологія, нестабільні онтології тощо).

Тема 3. Проблематика буття.

Філософське поняття буття. Буття та світ: буття – це усе те, що було, що є та що буде; світ – це практично-опосередкована предметна дійсність, в якій і за допомогою якої здійснюється людська життєдіяльність. Поняття світу дане буденній свідомості людини через її досвід взаємодії з навколишнім середовищем; розуміння поняття буття потребує спеціальної (бажано – філософської) підготовки.

Філософське поняття суцього. Способи формування й уточнення поняття суцього: абстракція, дерево Порфірія, сепарація, інтуїція. Суцце як становлення. Суцце як ідея і як dynamis (потенція, сила). Суцце як субстанція. Суцце як можливість.

Філософське поняття буттєвості. Буттєвість як тотожність. Буттєвість як здійснення існування.

Філософське поняття існування. Екзистенційні питання (наприклад: Що означає слово «є»? Чим є існування? Що існує? Навіщо щось існує?) Досвід існування та способи існування (наприклад, концепції Св. Томи, Р. Інгардена, А. Бергсона, А. Н. Вайтгеда).

Філософське поняття сутності. Quidditas (предмет дефініції), Essentia (індивідуальна сутність), Haecceitas (одинична сутність). Звідси три типи питань для встановлення сутності чогось: 1) квіддичні (визначення / дефініція поняття); 2) есенційні (встановлення індивідуальних рис чогось); 3) еккейтивні (виокремлення чогось серед іншого).

Філософське поняття трансценденталії (загального і необхідного способу існування).

Тема 4. Філософські проблеми об'єкта.

Об'єкт як поняття онтології. Об'єкт – це те, що досліджується; протиставляється суб'єкту, який досліджує (об'єкт). Поняття «об'єктність»: стан буття (буттєвість) об'єкта. Абстрактні та конкретні об'єкти. Проблема абстрактних об'єктів. Можливі проблематичні позиції щодо абстрактних об'єктів: 1. Пермісівізм: онтологічні питання щодо абстрактних об'єктів мають сенс, але простіше відповісти на ці питання так: абстрактні об'єкти існують – і все. 2. Номіналізм: онтологічні питання щодо абстрактних об'єктів мають сенс, але простіше відповісти на ці питання так: абстрактні об'єкти не існують – і все. 3. Онтологічні питання щодо абстрактних об'єктів не мають сенс. Абстрактні об'єкти й універсалії. Основні способи розв'язання проблеми універсалій: реалізм, антиреалізм, концептуалізм, номіналізм. Конкретні об'єкти та партикулярії. Теорії субстратів і кластерів.

Тімоті Мортон: поняття «гіпер-об'єкт». Гіпер-об'єкт – це об'єкт, який має такі риси: 1) в'язкість; 2) нелокалізованість; 3) часову хвилястість; 4) фазування; 5) інтерсуб'єктивність. Приклади гіпер-об'єктів: світ, природа, навколишнє середовище, суспільство, культура, буття тощо.

Філософське поняття предмета. Концепції предмета К. Твардовського й А. Майнонга, Р. Інгардена.

Мереологія – теорія (та логіка) цілих об'єктів і предметів і їхніх частин. Проблемні позиції щодо співвідношення цілого та частини: 1. Ціле – це сума його частин (механіцизм). 2. Ціле – це більше ніж сума його частин (холізм). Способи розв'язання проблеми композиції (складення) частин в єдине ціле: 1) універсалізм (необмежена мереологічна композиція); 2) мереологічний нігілізм (насправді, не відбувається ніякого складення частин в єдине ціле).

Тема 5. Простір і час.

Простір як форма матерії (фізичний тривимірний простір, трансфізичний багатовимірний простір). Час як форма матерії (фізичний одновимірний час, трансфізичний багатовимірний час).

Основні концепції простору-часу: 1) субстанціальна: простір і час не пов'язані один із одним та існують самі по собі (Епікур, Р. Декарт, І. Ньютон); 2) реляційна: простір і час взаємопов'язані між собою та залежать від фізичних процесів (Аристотель, Г. В. Ляйбніц, А. Ейнштейн).

Аргумент Джона Мактаггарта про нереальність часу. В-теорії. А-теорія.

Проблема тимчасового існування конкретних (матеріальних, фізичних) об'єктів. Філософські способи розв'язання цієї проблеми: 1) презентизм: існують лише ті конкретні об'єкти, які існують лише в теперішньому часі; 2)

етерналізм: існують усі конкретні об'єкти, незважаючи на те, чи вони були у минулому, є у теперішньому чи будуть у майбутньому; 3) «growing block universe»: існують лише конкретні об'єкти з минулого та теперішнього часу, але не з майбутнього; 4) футуризм: існують лише конкретні об'єкти з теперішнього та майбутнього часу, але не з минулого; 5) бібліцизм: існують лише об'єкти, які виникли після 4004 року до нашої ери.

Проблема тимчасового існування частин цілого об'єкта. Філософські способи розв'язання цієї проблеми: 1) пердурантизм (perdurantism), або теорія чотиривимірності: протягом усього часу свого існування окремих об'єкт може мати тимчасово ті чи ті частини, – 1.1) Worm Theory: об'єкт складається з тих чи тих тимчасових частин; 1.2) Stage Theory: об'єкт існує в певний момент часу як тимчасова частина; 2) ендурантизм (endurantism), або теорія тривимірності: об'єкти цілком існують лише у кожний момент свого існування.

Тема 6. Проблематика негативності.

Концепції ніщо Парменіда, Платона, Г. В. Ф. Гегеля, К. Твардовського, Б. Рассела, М. Гайдеггера, А. Бергсона та Л. Вітгенштайна.

Владислав Стружевський: негативність як заперечення. Типи заперечення: 1) перекреслення (наприклад, ніщо, небуття); 2) розрізнення (відносно та вторинне стосовно заперечення перекреслення).

Ніщо як протиставлене чомусь. Проблема протиставлення. Типологія Аристотеля (протиріччя (contradictio), брак (privatio), протилежність (contrarietas), відносно протиставлення (opposition relativa)).

Можливі проблематичні позиції щодо поняття «небуття»: 1. Небуття як абсолютне заперечення буття. 2. Небуття як інше. 3. Буття – це не буття та навпаки.

Проблема непорушності основ онтології як наслідок онтологічної негативності та розмиття границь об'єктивності. Негативна онтологія: *онтологія розрізнення* (Ж. Дерріда, Люс Ірігарей тощо); *не-онтологія* (Франсуа Ларуель); *пост-онтологія* (Ричард Рорті, С. Ромі Мухерджее (S. Romi Mukherjee), Том Франк, Ларс Сорен тощо); *онтологія нестачі* (Ален Бадью, Клод Лефор, Славой Жижек тощо); *нестабільні онтології* (Ессекська школа дискурс-аналізу: Ернесто Лаклау, Шанталь Муфф, Джейсон Глінос, Олівер Маршар, Алетта Норваль, Янніс Ставраккіс тощо).

Змістовий модуль 2.

Гносеологія.

Тема 1. Вступ до гносеології.

Проблема позначення філософії пізнання та знання: для позначення можуть використовуватися «гносеологія», «епістемологія» та «теорія пізнання», через що постає питання про їх розрізнення. Можливі відповіді на це питання: 1. Гносеологія, епістемологія та теорія пізнання – це одне й те саме, лише різні назви філософії пізнання та знання в різних традиціях. Так, наприклад, в англійській і французькій філософських традиціях для позначення філософії пізнання та знання використовується слово «epistemology». Більше того, в англійській традиції слово «gnosiology» використовується для позначення

гностичного пізнання та знання. У німецькомовній традиції використовується слово «Erkenntnistheorie» ‘теорія пізнання’ (хоча їй відомі і слова «Epistemologie» та «Gnoseologie»). 2. Гносеологія, епістемологія та теорія пізнання – це різні філософські дисципліни. Так, якщо виходити з етимології слова γνωσις ‘пізнання’, ‘знання’, ‘пізнавання’, ‘упізнавання’, то гносеологію слід визнати філософською дисципліною, яка досліджує пізнання та знання. Якщо виходити з етимології слова «ἐπιστήμη» ‘знання’, ‘вміння’, ‘наука’, то епістемологію слід визнати філософською дисципліною, яка досліджує наукове знання (пізнання), – в такому випадку епістемологія опиняється лише розділом гносеології. Теорію пізнання теж слід розглядати, як розділ гносеології, бо вже в назві її зафіксовано, що теорія пізнання є передусім теорією, хоча в філософії можливі, наприклад, вчення про пізнання.

Якщо притримуватися відповіді № 2, то гносеологію можна поділити на такі розділи:

- 1) *теорія пізнання;*
- 2) *епістемологія;*
- 3) *логіка;*
- 4) *методологія, методика та метод.*

Тема 2. Історія гносеології як філософської дисципліни.

Умовно історію гносеології як філософської дисципліни можна поділити на три етапи.

Перший етап – розробка гносеологічних понять і проблем у рамках філософії, особливо логіки (та діалектики). Основні моменти, на які треба звернути увагу: 1) антична логіка (софістика, діалектика, маевтика Сократа, анамнезис і діарезис Платона, «Органон» Аристотеля, логіка стоїків, каноніка епікурейців) та риторика; 2) середньовічна діалектика та логіка; 3) середньовічне християнське вчення про Одкровення та середньовічний містицизм.

Другий етап – дисциплінаризація гносеології як окремої філософської дисципліни. Основні моменти: 1) у рамках так званої «Наукової революції XVI-XVIII століть» на її філософському етапі постановка питання про метод і методологію (Р. Декарт, Ф. Бекон, Т. Гобс тощо); 2) пошук загальної філософії пізнання та знання («логістика», «науковчення», «критика», «методологія», «гносеологія», «теорія пізнання», «епістемологія», «логіка»); 3) інституціоналізація філософії в рамках університетів і процесу диференціації наук і філософії у XIX столітті; 4) алгебраїзація логіки у XIX столітті.

Третій етап – гносеологія як філософська дисципліна. Основні моменти: 1) розробка різноманітних гносеологічних напрямів: критицизм, фундаменталізм, нормативізм, психологізм, антипсихологізм, посткритицизм, постфундаменталізм, постнормативізм тощо; 2) розробка мета-епістемології (мета-гносеології) та пост-епістемології; 3) розробка аналітичних стратегій (М. Фуко, Р. Козеллек, Н. Акерстрем Андерсен тощо).

Тема 3. Основні гносеологічні стратегії.

Песимістичні гносеологічні стратегії: 1) *скептицизм* (філософський

скептицизм, науковий скептицизм, релігійний скептицизм, псевдоскептицизм); 2) *агностицизм* (ігностицизм, нонкогнетивізм).

Оптимістичні гносеологічні стратегії: 1) *наївний реалізм*; 2) *науковий реалізм*; 3) *фізикалізм*; 4) *фізичний редуціонізм* (науковий матеріалізм); 5) *нативізм*; 6) *праксеологізм*; 7) *гносеологічний платонізм*; 8) *іманентний суб'єктивізм*; 9) *іманентний об'єктивізм*; 10) *платонічний іманентизм*; 11) *трансценденталізм*; 12) *релятивізм і реляціонізм* тощо.

Стратегії епістемологічного (гносеологічного) партикуляризму і методизму.

Тема 4. Чуттєве та раціональне в пізнанні.

Пізнання – це процес побудови ідеальних планів діяльності та спілкування, створення знаково-символічних систем, які опосередковують взаємодію людини зі світом і іншими людьми в ході синтезу різноманітних контекстів досвіду. Пізнання обумовлюється чуттєво-сенситивними, ірраціональними, позараціональними та раціональними чинниками.

Чуттєво-сенситивні форми пізнання: 1) *внутрішні (органічні) відчуття*; 2) *зовнішні (екстероцептивні) відчуття*; 3) *здатність оперувати конкретними уявленнями*; 4) *позаперцептивні форми* (знакові, архетипно-несвідомі, мова, культурно-історичні забобони та ціннісно-сміслові установки, факти особистої біографії, професійні навички, екзистенціально-психологічні переваги, миттєво-афективні стани).

Форми ірраціоналізму: 1) *позанауковий*; 2) *науковий*; 3) *філософський*.

Види раціонального пізнання: 1) *логіко-поняттєве раціональне пізнання*; 2) *логічне мислення*; 3) *розумове пізнання*; 4) *ціннісно-гуманітарне мислення*; 5) *творче мислення*.

Позараціональні види досвіду: 1) *інтуїція* (чуттєва, емоційна (емпатія), раціональна (інтелектуальна)); 2) *містичний*; 3) *релігійний*; 4) *екзистенційне облаштування життя* (сумнів, незадоволеність, дратування, обурення, страх, трепет, сум, страждання, захоплення, радість, покора, самоприниження, місткість, всеїдність, сумірність, підозрілість, вільне самовизначення, ієрархічне служіння, дерзання, терпіння, моторність, рівновага, мужність, співчуття).

Основні гносеологічні концепції: 1) *сенсуалізм* (суб'єктивно-ідеалістичний (суб'єктивно-іманентський) сенсуалізм, скептичний сенсуалізм, реалістичний сенсуалізм); 2) *емпіризм* (феноменалізм, науковий емпіризм, логічний емпіризм, інструменталізм, прагматизм, радикальний емпіризм, квазі-емпіризм); 3) *інтуїтивізм*; 4) *раціоналізм* (критичний раціоналізм, раціональний містицизм, плюралістичний (методологічний) раціоналізм, пан раціоналізм); 5) *синтетична концепція*.

Тема 5. Проблематика знання.

Інформація – обрання одного (чи декількох) сигналів, параметрів, варіантів, альтернатив тощо з багатьох можливих, цей вибір має бути запам'ятований, або – інтерпретація даних (форм представлення). *Дані* – представлення фактів, понять чи інструкцій у формі, яка прийнятна для спілкування, інтерпретації або

обробки людиною чи за допомоги автоматичних засобів. *Знання* – це засвоєна (опанована) інформація через інтерпретацію даних і фіксацію у пам'яті. *Знання* – це форма соціальної й індивідуальної пам'яті, згорнута схема діяльності та спілкування, результат позначення, структурування й осмислення об'єкта в процесі пізнання. *Нове знання* – сукупність відомостей про існування будь-яких об'єктів чи їхніх властивостей, про процеси та явища дійсності, раніше не відомих науці чи філософії та вхідних до існуючої на певному етапі системи людських уявлень про світ.

Іннативізм (Платон, Р. Декарт) – вчення про уроджені ідеї. Нативізм (І. Кант, А. Шопенгауер, Дж. Фодор, Н. Хомські, С. Пінкер) – вчення про уроджені знання як родоспецифічні когнітивні програми та метапрограми (включаючи мислення та свідомість), схеми та взірці поведінки, норми та реакції, розумові стратегії тощо, які доступні емпіричним дослідженням.

Проблема істинності знання: 1. Платон: знання – це істинне обґрунтоване переконання. 2. Едмунд Геттієр: обґрунтоване знання – ще не істинне знання.

Тема 6. Істина та неістинність.

Істина як ідеал знання та спосіб його досягнення (обґрунтування).

Концепції істини: 1) *кореспондентська*; 2) *семантична*; 3) *ап'юріористська*; 4) *когерентна*; 5) *прагматична*; 6) *конвенціоналістська*; 7) *дефляційна*; 8) *ревізіоністська*; 9) *релятивістська*; 10) *елімінативістська*; 11) *ідентичності*.

Форми неістинності: 1) *помилка* (когнітивна, аксіологічна); 2) *хибна думка* (*омана*); 3) *брехня*; 5) *обман*; 6) *bullshit*; 7) *абсурд*.

Змістовий модуль 3.

Спільні проблеми онтології та гносеології.

Тема 1. Проблематика реальності.

Реальність – те, що існує насправді, а не є плодом уяви. Від категорій «буття», «сущє» та «дійсність» категорія реальності відрізняється своєю гносеологічною функцією. Це категорія, за допомоги якої об'єкт, який задається істинним знанням, відрізняється від об'єкта, який задається хибним знанням. Звідси бінарна опозиція «реальний – нереальний» має розумітися як «істинний – хибний». Слово «реальний» бере участі в інших бінарних опозиціях: 1) «реальний – ідеальний» у значенні «емпіричний – теоретичний»; 2) «реальний – номінальний» у рамках протиставлення концепцій реалізму та номіналізму відповідно; 3) «реальний – минулий» у значенні «теперішній – минулий»; 4) реальна та номінальна можливість: тут реальний – це те, що насправді може бути, а номінальний – ні.

Класифікації реальностей: 1) суб'єктивна й об'єктивна реальність; 2) актуальна та потенційна реальність; 3) автентична та симульована (включаючи віртуальну, додаткову (augmented reality) та змішану (гібридну, mixed (hybrid) reality)).

Проблема гіперреальності. Можливі способи розв'язання цієї проблеми: 1) концепція симулякру Ж. Бодріяра; 2) шкала континууму реальності-віртуальності (reality-virtuality continuum); 3) фантомологія Станіслава Лема; 4) критерій Філіпа К. Діка.

Тема 2. Можливі світи.

Відкриття принципу неперервності Жераром Дезаргом і Готфрідом Вільгельмом Ляйбніцем, який підриває концепцію потенціальної нескінченості Аристотеля та відкриває актуальну нескінченість. Це відкриває шлях для використання поняття «нескінченість» у математиці, фізиці, в інших науках і у філософії та, як наслідок, для створення концепцій можливих світів.

Можливі світи – філософське поняття, яке фіксує мислимі стани буття, альтернативні наявному.

Філософські концепції можливих світів: 1) справжній модальний реалізм; 2) ерзац-модальний реалізм; 3) модальний фікціоналізм; 4) модальний номіналізм. Актуалізм і можливі світи.

Семантика можливих світів в логіці (С. Кріпке, Я. Хінтіка, Р. Монтегю, Д. Скот тощо).

Проблеми модальності. Проблема логічного (епістемологічного) всезнання.

Тема 3. Конструктивізм. Перспективізм. Соліпсизм.

Проблематика конструктивізму. Види конструктивізму: 1) тривіальний; 2) Кантівський; 3) логічний; 4) натуралістичний; 5) культуральний; 6) соціальний; 7) інтерпретативний; 8) математичний; 9) радикальний; 10) конструктивістський символізм; 11) енактивізм тощо. Аналітичні стратегії в епістемології. Фікціоналізм (Х. Файхінгер, конвенціоналістський фікціоналізм, прагматичний фікціоналізм). Теоретичні конструкти як зручні фікції. Розумові експерименти як фіктивні моделі.

Проблематика перспективізму. Види перспективізму: 1) перспективістський об'єктивізм; 2) перспективістський об'єктивізм; 3) трансцендентальний перспективізм; 4) мультиперспективалізм. Зв'язок перспективізму з релятивізмом і реляціонізмом, концепціями мультиверсуму (плюриверсуму) та Umwelt.

Проблематика соліпсизму. Види соліпсизму: 1) метафізичний; 2) епістемологічний; 3) методологічний; 4) етичний; 5) «немовлячий соліпсизм»; 6) соліпсизм як логічний мінімалізм; 7) «філософський зомбі»; 8) синдром соліпсизму.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Онтологія												
Тема 1. Вступ до онтології		2				4		2				4

Тема 2. Історія онтології як філософської дисципліни		4	2			12						21
Тема 3. Проблематика буття		2	2			8			2			4
Тема 4. Філософські проблеми об'єкта		2	2			8			2			4
Тема 5. Простір і час		2	2			8						21
Тема 6. Проблематика негативності		2	2			8			2			4
Разом за змістовим модулем 1		14	10			50						58
Модуль 2												
Змістовий модуль 2. Гносеологія												
Тема 1. Вступ до гносеології		2				4			2			4
Тема 2. Історія гносеології як філософської дисципліни		4	2			12						21
Тема 3. Основні гносеологічні стратегії		2	2			8			2			4
Тема 4. Чуттєве та раціональне в пізнанні		2	2			8			2			4
Тема 5. Проблематика знання		2	2			8			2			4
Тема 6. Істина та неістинність		2	2			8						21
Разом за змістовим модулем 2		14	10			50						58
Модуль 3												
Змістовий модуль 3. Спільні проблеми онтології та гносеології												

Тема 1. Проблематика реальності.		4	2			12			2			4
Тема 2. Можливі світи		2				4						21
Тема 3. Конструктивізм. Перспективізм. Соліпсизм.		2	2			4						21
Разом за змістовим модулем 3		8	4			20						46
Усього годин		36	24			120			18			162

5. Теми семінарських занять.

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1	Історія онтології як філософської дисципліни	2
2	Проблематика буття	2
3	Філософські проблеми об'єкта	2
4	Простір і час	2
5	Проблематика негативності	2
6	Історія гносеології як філософської дисципліни	2
7	Основні гносеологічні стратегії	2
8	Чуттєве та раціональне в пізнанні	2
9	Проблематика знання	2
10	Істина та неістинність	2
11	Проблематика реальності.	2
12	Конструктивізм. Перспективізм. Соліпсизм.	2
...	Усього	24

6. Теми практичних занять

не передбачені навчальним планом.

7. Теми лабораторних занять

не передбачені навчальним планом.

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин ден./заоч.
1	Вступ до онтології	4/4

2	Історія онтології як філософської дисципліни	12/21
3	Проблематика буття	8/4
4	Філософські проблеми об'єкта	8/4
5	Простір і час	8/21
6	Проблематика негативності	8/4
7	Вступ до гносеології	4/4
8	Історія гносеології як філософської дисципліни	12/21
9	Основні гносеологічні стратегії	8/4
10	Чуттєве та раціональне в пізнанні	8/4
11	Проблематика знання	8/4
12	Істина та неістинність	8/21
13	Проблематика реальності.	12/4
14	Можливі світи	4/21
15	Конструктивізм. Перспективізм. Соліпсизм.	4/21
	Усього	120/162

9. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

не передбачене навчальним планом.

10. Методи навчання

У цілому методи навчання для курсу «Актуальні проблеми сучасної філософії (онтологія та гносеологія)» залишаються традиційними – це лекції та семінари. Лекції та семінари здебільшого мають досить традиційну форму, це – розповідь із застосуванням дошки та деяких технічних засобів навчання – ілюстрацій, альбомів, карт, схем тощо.

11. Методи контролю

Оцінювання здійснюється на підставі рівності усіх студентів, намагається бути вкрай об'єктивним та відкритим. У будь-якому разі студент може отримати пояснення щодо одержаних ним балів. Згідно з наказом Міністра Освіти України (№1/9-761 від 30.12.2005) кожен студент має право скласти іспит (залік) двічі: перший раз викладачу, другий – комісії для більшої об'єктивності оцінки.

Підсумкова оцінка студента складається з суми балів, одержаних протягом усього семестру або на екзамені наприкінці курсу. Курс поділений на три змістових модулі. Протягом першого змістового модуля студент може отримати 30 балів – за роботу на семінарах, протягом другого змістового модуля студент може заробити 30 балів – за роботу на семінарах та протягом третього змістового модуля студент може одержати 40 балів – за роботу на семінарах.

Якщо протягом усього курсу студент не брав участь у роботі на семінарах і не

набрав допустиму кількість балів (30 балів), то для допуску до іспиту він має написати есе на одну з трьох тем: «Подібність або відмінність онтології та метафізики», «Подібність або відмінність гносеології, епістемології та теорії пізнання» чи «Філософія як дослідження співвіднесеності свідомості людини та реальності».

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота												Сума
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2					Змістовий модуль 3		
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	
5	5	5	5	10	5	5	5	5	10	20	20	100

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим Проблемо логічного (епістемологічного) всезнання.повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Рекомендована література:

1. Арапова Г. В. Проблема логического всеведения и его теоретико-познавательные основания / Галина Викторовна Арапова // Философские исследования. – 2013. – № 8(1). – С. 206-209.
2. Європейський словник філософій. Лексикон неперекладностей / під кер. Б. Кассен. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА. – Т. 1. – 2009. – 576 с.; Т. 2. – 2011. – 488 с.; Т. 3. – 2013. – 328 с.
3. Жеребкин С. Нестабильные онтологии в современной философии / Сергей Жеребкин. – СПб.: Алетейя, 2013. – 350 с.
4. Лакс М. Метафізика: сучасний вступний курс/ Майкл Лакс; пер. з англ. М. Симчич, Є. Поляков. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2016. – 584 с.
5. Лебедев М. В. Значение. Истина. Обоснование / Максим Владимирович Лебедев. – М.: ЛИБРОКОМ, 201. – 368 с.
6. Ляшенко Д. Н. Семиотическое моделирование реальности / Дмитрий Николаевич Ляшенко. – Одесса: Печатный дом, 2015. – 168 с.
7. Миронов В. В., Иванов А. В. Онтология и теория познания / Владимир Васильевич Миронов, Андрей Владимирович Иванов. – М.: Гардарики, 2005. – 447 с.

8. Обыденное и научное знание об обществе: взаимовлияние и реконфигурация / под ред. И. Ф. Девятко, Р. Н. Абрамова, И. В. Катерного. – М.: Прогресс-Традиция, 2015. – 328 с.
9. Новая философская энциклопедия: в 4-х тт. / отв. ред. В. С. Стёпин, А. А. Гусейнов, А. П. Огурцов [и др.]. – М.: Мысль, 2010. – Т. 1. – 744 с.; Т. 2. – 634 с.; Т. 3. – 692 с.; Т. 4. – 736 с.
10. Петрушенко В. Л. Начала метафизики. (Обзор истории и проблематики) / Виктор Леонтьевич Петрушенко. – Днепропетровск: ФЛП Середняк Т.К., 2014. – 320 с.
11. Прокопов Д. Є. Інтерпретація хибноти в європейській філософії Х – середині століть / Денис Євгенович Прокопов. – К.: ПАРАПАН, 2008. – 428 с.
12. Стружевський В. Онтологія / Владислав Стружевський; пер. з пол. К. Новікової. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2014. – 312 с.
13. Філософія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. Л. В. Губерського. – Харків: Фоліо, 2013. – 510 с.
14. Франкфурт Г. Г. К вопросу о брехне: логико-философское исследование / Гарри Г. Франкфурт; пер. с англ. М. Ослона. – М.: Европа, 2008. – 120 с. – (Идеологии).
15. Цофнас А. Ю. Гносеология / Арнольд Юрьевич Цофнас. – Киев: Алерта, 2005. – 232 с.
16. Цофнас А. Ю. Философия. Часть 1. Предмет философии. Онтология: учебно-справочное пособие / Арнольд Юрьевич Цофнас. – Одесса: Наука и техника, 2009. – 196 с.
17. Шишков И. З. История философии: реконструкция истории европейской философии через призму теории познания. Учебное пособие / Иван Захарович Шишков. – М.: Книжный дом ЛИБРОКОМ, 2013. – 848 с.
18. Энциклопедический словарь по эпистемологии / под ред. И. Т. Касавина. – М.: Альфа-М, 2015. – 480 с. – (Библиотека журнала Эпистемология и философия науки).
19. Энциклопедия эпистемологии и философии науки / под ред. И. Т. Касавина. – М.: Канон+ РООИ Реабилитация, 2009. – 1248 с.
20. Эпистемология: перспективы развития / отв. ред. В. А. Лекторский. – М.: Канон+ РООИ Реабилитация, 2012. – 536 с.
21. Baergen R. Historical Dictionary of Epistemology / Ralph Baergen. – Lanham; Toronto; Oxford: Scarecrow Press, 2006. – 256 p.
22. Effingham N. An Introduction to Ontology / Nikk Effingham. – Cambridge: Polity, 2013. – 224 p.

14. Інформаційні ресурси:

1. Бібліотека Якова Кротова. – Режим доступу: <http://krotov.info/>
2. Бібліотека Фонду сприяння розвитку психічної культури. – Режим доступу: <http://psylib.kiev.ua/>
3. Електронна бібліотека Студентської наукової спілки. – Режим доступу: <http://www.sno.pro1.ru/lib/>
4. Цифрова бібліотека з філософії. – Режим доступу: <http://filosof.historic.ru/>